

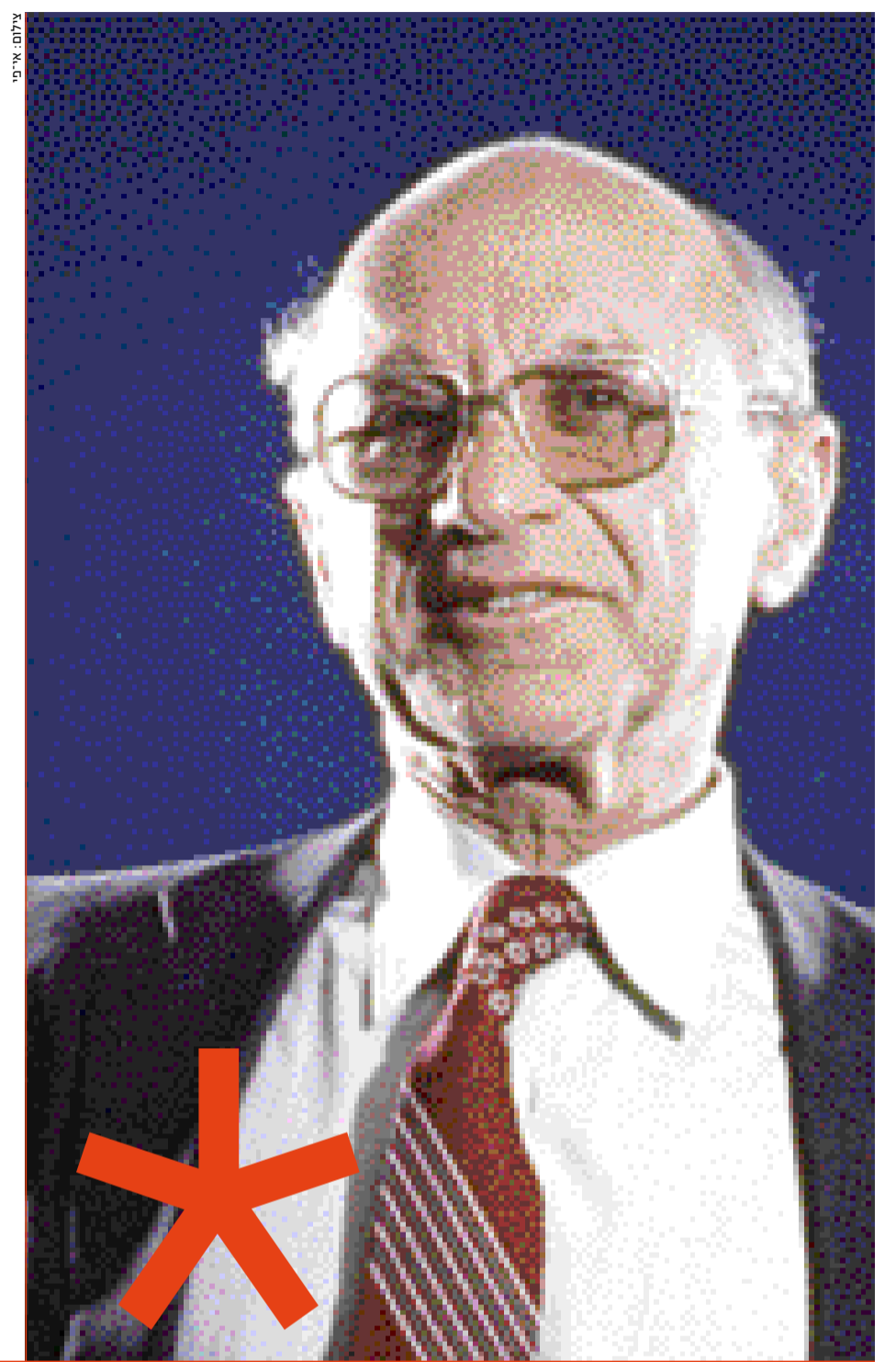
נעמי קליין ("נו לוגו") טוענת שהמשבר הכלכלי הוא רק קצה הקרחון של הניאור-ליברליזם המושחת מבית מדרשו של מילטון פרידמן. ערב ביקורה בישראל, מציעה המבקרת הבוטה של הקפיטליזם האמריקאי להירגע מפולחן האישיות של אובמה ומסבירה למה לא תראו אותה כאן בקוקטיילים

לתפוס את הפרידמנים

יותם פלדמן, טורונטו

נעמי קליין. לא חושבת שאפשר לבלות בישראל חופשה נחמדה

היא גרה בבית לבנים טיפוסי במרכז טורונטו, ברחוב שקט עם חצרות נדיבות, מהסוג המוכר כל כך בתרבות הפרברים האנגלוסקסית. עוד לפני שכף רגלך תגלוש מהמדרכה, הממונית החולפת על פניך תעצור חרישית. "אנשים כאן מאוד מאוד נחמדים", מסבירה נעמי קליין, עד שמבקר מוזמן יתקשה להבין איך הסביבה הפסטורלית מספקת תפאורה לאחת המבקרות הנוקבות ביותר של השיטה האמריקאית, ערש התרבות התאגרית שהשתלטה בעשורים האחרונים על העולם כולו. קליין, שמבקרת השבוע בישראל לרגל הוצאת תו בעברית של ספרה "דוקטרינת ההלם" (הוצאת אנדרלוס), היא שילוב יוצא דופן של פעילה פוליטית, פובליציסטית וידוענית. אף שבסביבת מגוריה המנומנת איש לא מתרגש למראה, היא מופיעה לעתים קרובות בתוכניות האירוח הנציפות ביותר בצפון אמריקה, ומרצה בפני קהלים של מאות במפגשים ברחבי העולם. ספריה, שהיו לרבי מכר (כמו "נו לוגו"), זוכים למקום של כבוד בתנויות הספרים באירופה ובקנדה (אף כי בחלק מהתנויות האמריקאיות קשה להשיגם).

חלק מסוד קסמה הוא סגנונה העיתונאי הקולח, שרחוק, לטוב ולרע, מהחומרה והקפדנות שמאפיינת היסטוריונים או תיאורטיקנים אקדמיים. היא מציעה תיאור פשוט ושווה לכל נפש של תהליכים פוליטיים מורכבים ודפוטים שחורים על עצמם במקומות ובנקודות זמן שונות. את ספרה הנוכחי, יותר מ-600 עמודים - אפשר לקרוא כמעט בנשימה אחת. לעתים היא טוהה בהם ודוגמאות היסטוריות בפתים גסים, אבל ללא ספק מדובר בהזמנה לקריאה היסטורית רעננה וחדשנית.

הוצאת ספרה בעברית, כמו גם ביקורה ב"ישראל, עוררו התלבטות לא קלה אצל קליין, ששתפה לקריאה לחרם כלכלי ותרבותי על ישראל כאמצעי להפעלת לחץ להפסקת הכיבוש בשטחים. לבסוף החליטה להוציא את הספר בהוצאת אנדרלוס, שמתמחה בספרות ערבית, ולתרום להוצאה את תמלוגיה. קליין ומיילית אנדרלוס, יעל לרד, הקפידו לתכנן בקפידה את האתרים שבהם תבקר קליין בארץ, כדי להימנע מהרושם שהיא תומכת במסורות הקשורים למדינת ישראל ולכלכלה הישראלית. בביקורה כאן היא תשתתף בין היתר בהפגנה נגד גדר ההפרדה בבליעין, ותופיע בהרצאה ביום רביעי הקרוב בתיאטרון אלמיראן בחיפה.

"דווקא כשממשלות בכל העולם מכירות בתוצאותיהן הרוות האסון של הניאו-ליברליזם, רעיונותיהן של מילטון פרידמן, שהממשל הוא הבעיה ולא הפתרון, זוכים לעדנה בישראל"

"בורא" שהיה הרבה יותר פשוט לא להגיע לישראל, אומרת קליין, "וכך הייתי נוהגת אם הוועדה של החרם הפלסטיני היתה מבקשת ממני לעשות כן. אבל באתי אליהם בהצעה לאופן שבו אני רוצה לבקר בישראל, והם היו פתוחים ביותר לקבלה. חשוב לי לא להחרים את ישראל אלא לה" חרים את הנורמליזציה של ישראל ושל הסכסוך".

אז למה החלטת לבוא בכל זאת?

"קודם כל אני עוסקת בתקשורת, זה המקצוע והתשוקה שלי, ולכן אני מוחאת נגד כל סוג של ניתוק ערוצי ההידברות. אני חושבת שאחד הכי לים החוקים ביותר בידיהם של המתנגדים לחרם הוא הטענה שמדובר בחרם נגד ישראלים. נכון שישנם כמה אנשי אקדמיה שלא יסכימו לקבל מאמר של ישראל לכתב עת. אלה בודדים שמקבלים החלטות טיפשיות. ההחלטה אינה להחרים ישראלים אלא להתנגד לייחסי עם מוסדות יש"ר. אני משתרלת להיות עקבית באופן שבו

הכלכלן מילטון פרידמן. אנחנו לא מדברים על פילוסוף שראשו בשמים

אני מתנהגת באזורי עימות, אני לא רוצה לה" תנהג כאופן נורמלי במקום שגראה לי מאוד לא נורמלי. כשהייתי בסדר-לנקה אחרי הצונאמי, לא הלכתי למסיבות קוקטייל וכך גם בעיראק - בלי מסיבות קוקטייל. מדינת ישראל מנסה להראות שהכל בסדר בשטחה, שאפשר לבלות כאן חופשה נחמדה או להיות חלק מתרבות מערבית, מאוד מאוד מערבית. אני לא רוצה להיות חלק מזה. אני מצפה בכיליון עיניים לעת שבה אוכל לבוא לחיפשה או השקת ספר נורמלית בתל אביב. אך זו זכות שצריכה להיות שמורה לכל התושבים".

הפנטזיה של ג'ואן באוא

קליין, בת 38, גדלה במונטריאול כבת לשני הורים יהודים, שהצטרפו לתרבות המחאה האנטי-ממסדית של שנות ה-60. אביה, מייקל, למד רפואת ילדים, השתתף בהפגנות נגד מלחמת וייטנאם והצטרף לארגון רופאים למען אחריות חברתית. אמה בוני למדה קולנוע בקליפורניה והשתייכה לקבוצת יוצרות סרטים פמיניסטיות כמועצת הסרטים הלאומית שנקראה "סטודיו די". היא תמיד רצתה להיות יותר אמא-ארמה היפית ממה שהיתה באמת, מצוטטת קליין בספר הוירטואל של אמה. "הפנטזיה של ג'ואן באוא היתה די עמוקה עבורה".

קליין חונכה על ברכי השמאל הרדיקלי. "אהבתי את סרטי דיסני, אבל גם תמיד ידעתי שדיסני הוא מגוול", אמר אחיה סו' לכתב "ניו יורקר". קליין בילתה את רוב נעוריה בחדרה, כותבת שירה ומנסה סוגי איפור שונים. בעת ליי מדינה, חזרה לשורשי הרדיקליות בבית ההורים, ואימצה פוליטיקה פמיניסטית ואנטי-תאגרית. ב-99 יצא לאור ספרה הראשון "נו לוגו", שהפך למקראה הבלתי-מעורערת של התנועה נגד גלרי בלוציה, שאחד מרגעי השיא שלה היה ההפגנות נגד ועידת הסחר העולמי בסיאטל בשנת 2000. בעלה, אבי לואיס, הוא יוצר סרטים דוקומנטריים ומגיש תוכניות תחקירים באל ג'זירה.

היא מאלאת סקרנות לגבי ישראל שעליה כתבה בספרה האחרון. בין תשובותיה, היא מנסה לראיין אותי על הפוליטיקה המקומית. הפגישה איתה מתקיימת זמן קצר לאחר ששבה מוועידת דרבן 2 ב'נווה, שהוחרמה על ידי ישראל וכמה ממדינות המערב בשל הזמנתו של נשיא איראן מתמודד אחד מדינג'אר, והיא עדיין נסערת מחוויותיה שם.

"התחושה הכי מטרידה", היא מסבירה עוד לפני שהיא נשאלת, "היתה חוסר הכבוד של הסטודנטים היהודים לנציגים מאפריקה ואסיה שבאו לדבר על נושאים כמו פיצויים לעברות ועליית הגזענות בעולם. ביניהם רצו סטודנטים יהודים מצרפת עם תחפושות ליצנים ואפים מפלסטיק כדי לומר 'דרבן היא בריחה'. זו היתה חבלה טהורה, שתרמה למתחים בין יהודים לבין שחורים - דרבן לא עוסקת רק בישראל: הכירו שם בפעם הראשונה בכך שהרכבת הטראנס-אטלנטית היא פשע נגד האנושות ופתחו אפשרויות לפיצוי. החרם על הוועידה יצר ואקום שאותו מילאו מצד אחד סטודנטים יהודים, שרצו לחבל בוועידה, ואחמד'ינג'אר מצד שני - שניהם היו גרוועים ביותר".

את חושבת שצריך לתת לאחמד'ינג'אר להתייבט באופן בולט בוועידה נגד גזענות שעה שהוא קורא להשמיר את ישראל ומבכיש את השואה?

"אני חושבת שהשתקת הפלסטינים היתה הסיבה היחידה לכך שהוא זכה לכוה הר. הוא נהרג ב-2008 מאשר ב-48. ההחרמה נראית לי החלטה חסרת אחריות - הקהילה היהודית מתארת בניסיון לסגור דיון על גזענות כשיש עלייה מבהילה בגזענות הימין האוטורי, בעיצומו של משבר כלכלי, בתנאים קרובים לאלה שבהם התייבט הפשע השני בכל אירופה".

הגנרל אוגוסטו פיננשה. אסכולת שיקגו הכשירה את צמרת השלטון שלו

"הרעיון ששחיתות היא כשעושים דה-רגולציה הוא מטורף. יש קבוצת אינטלקטואלים שבונים את התיאוריה שלהם סביב הדחף האנושי לתאוות בצע והם מופתעים שרואים שחיתות כשמסירים את כל המגבלות"

אובמה נראה לי נכון

בספרה החדש, קליין מנתחת את האופן שבו פוליטיקאים ותאגידים חוללו תמורה ניאו-ליברלית בשיתוף הכלכלית של מדינות שונות ברחבי העולם. היא מתארת כיצד מדינות הפרטו עד תום, הסירו כמעט לחלוטין את התערבות השלטון בשוק, ונתנו דריסת רגל לחברות הרב-לאומיות, תוך גילת כספם של אורחים ושליחת שירותים כספיים שקיבלו בעבר מהשלטון.

לפי הטענה החדשנית של קליין, אליטות פוליטיות וכלכליות מנצלות מצבי אסון כדי להוביל רפורמות דורסניות. תהליכי הליברליזציה והעברת ההון לידי חברות זרות גורמים לפגיעה כה חמורה ברוב האוכלוסיה ומעוררים התנגדות כה עזה, עד שניתן לחולל אותם רק בתקופת חוסר ודאות שבאה לאחר אסון גדול. כך למשל שלטונות סרי-לנקה מכרו את האזורים שבהם שכנו שכונות הרייגים שהוחרבו בצונאמי למיזמי תיירות זרים, ארצות הברית ניצלה את ההוריקן קתרינה כדי להפריט את השירותים הציבוריים בלואיזיאנה והפנטגון העביר ליריים פרטיות יחידות ביצועיות שלו אחרי ה-11 בספטמבר ופתיחת המלחמה בעיראק.

ואולם, הרוגמאות הקיצוניות ביותר הן אלו שבהן מקור ההלם והועדוע אינו חיצוני. מדינות כמו צ'ילה של פיננשה וסין של דנג שיאו פינג מחצו את ההתנגדות לרפורמות ניאו-ליברליות באמצעים כוחניים ורצחניים, שניתקו באופן סופי את הקשר שבין מדיניות כלכלית חופשית לבין החירויות הדמוקרטיות. בצ'ילה ובמדינות אחרות השתמשו פוליטיקאים בגלוי בכוח כדי "טיפול בהלם" בהתייחסם לאופן שבו יש לקדם רפורמות כלכליות.

מהלכי בוק שבהם נחקקו צווי הפרטה והוסיף רה מעורבות השלטון בכלכלה בתקופות אסון שינו את חוקי השוק העולמי. הם איפשרו למי כור חברות לאומיות עבור תמורה זעומה, ובמדינותם התחייבויות מצד מפעילים פרטיים. אם בעבר חברות אירופיות ואמריקאיות רדפו אחרי משאבים טבעיים ברחבי העולם, הרי שכיום שייכות רותי המדינות המופרטות הם נכסים יוקרתיים לא פחות. חברות טלפון במזרח אירופה, שירי תי בייב באסיה, בתי ספר באמריקה הלטינית או חוזים ביטחוניים בעיראק תפסו באופן חלקי את מקומם של המתכות יקרות הערך והמחצבים כסחורה מפתה בבורסות ברחבי העולם המערבי. במקומם של אוצרות הטבע לא נפקד מהסדר העולמי החדש: מכירת החיסול של חברות הנפט הלאומיות ואוצרות הטבע האחרים ברוסיה יצרה בן לילה מעמד של אוליגרכים שוכו במשאביה האסטרטגיים של מדינתם.

מהלכים אלה, גורסת קליין, לא רק הצמיחו משטרים אפלים אלא אף נכשלו מבחינה כלכלית. הם גרמו לכמה מהמשברים החמורים ביותר במדינות שבהן התחוללו - למשל בצ'ילה בשנות ה-70 או במדינות ה"נמר" האסייתיות - סינגפור, הונג קונג, טייוואן ודרום קוריאה באמצע שנות ה-90. כישלונות אלה השפיעו את העובדה שרק מעטים מרוויחים משינוי השיטה הכלכלית, ולא הציבור הרחב כפי שניסו לטעון חסידי הרפורמות הניאו-ליברליות.

המשבר הכלכלי הנוכחי בארצות הברית, שפרץ פחות משנה מאז יציאת "דוקטרינת ההלם", עשוי היה לספק פרק סיום דרמטי לספר. לדעת קליין, הוא מגלם את אחד הביטויים הקיצוניים והאכזריים ביותר של הרפורמות הניאו-ליברליות: "אנחנו חיים בשלב מושחת ביותר של הניאו-ליברליזם"

רליוס", היא אומרת. "לפחות בשנות ה-90 הרעיון היה לקחת את נכסי המדינה ולהפריט אותם כך שהמדינה תקבל כסף ואילו בעלי האינטרס הפרטי ינהלו את השירותים. מה שקורה בארצות הברית כעת זה שמשמשים במשבר כדי להעביר סכומים חסרי תקדים של כסף ציבורי לידיים פרטיות. הבנקים לא מטפלים שום שירות לציבור והם עדיין מקבלים את כספם. במשבר הכלכלי החובות הולאמו, הסיכונים הולאמו והרווחים הופרטו. שומרים על החלק הרווחי של אירואולוגיית השוק, אבל ברגע שהיא לא רווחית וורקים את החוקים מהחלון ומטייעים לבנקים. אנחנו רואים את זה כשאובמה אומר 'אנחנו לא רוצים לנהל את הבנקים', אתה צריך להשתמש בזכות של הממשל להשפיע על הבנקים כדי שאנשים יישארו בבתי שלהם, כדי לשמור על מקומות העבודה ועל שירותים חברתיים - אבל הוא לא עושה זאת".

ובכל זאת יש גם התפתחויות בלתי צפויות - נבחר נשיא חדש שהבטיח אחריות חברתית. "כן, יש נשיא חדש, והוא נבחר בגלל שהוא הבטיח לעשות רגולציה למגזר הפיננסי. אין ספק שהציבור רוצה את השינוי - אובמה הבטיח שהוא לא רק יציל את וול סטריט אלא גם את מיינ סטריט (המגזר היצרני), שזו תהיה הצלה מלמטה, לא מלמעלה. אני חושבת שרברים השתפרו, זה עדיף על מקיין, או על נתניהו".

יחד עם זאת, קליין מקפידה למתוח ביקורת על אובמה ומסתייגת מתופעת ההערצה אליו שסחפה רבים מבין אנשי השמאל הרדיקלי בארצות הברית ובקנדה. "זה מוזר", היא אומרת, "אני מאוד שמחה שהוא הנשיא והוא נראה לי איש נכון, אבל הרעיון של להתאהב באדם הכי חזק בעולם, עם הארסנל הכי חזק בעולם, לא מובן לי. אני לא מבינה את החולצות המודפסות עם הדיוקן שלו - תפסיקו, מערכת הבחירות נגמרה. זה מביד".

מפיונשה ועד האפרטהייד

הפוליטיקה והכלכלה הישראליות ארוגות בפרקים שונים בספרה של קליין. נגיד בנק יש ראל הנוכחי, סטנלי פישר, היה מעורב בתפקידו בקרן המטבע הבינלאומית במשאו ומתן עם מדינות שונות על הנהגת רפורמות ליברליות, וכמה מהאוליגרכים שנהגו מהפרטת הכלכלה הרוסית בשנות ה-90 מצאו מקלט בישראל. בפרק שכיר תרתו "מאברים את התמריץ לשלום", מתארת קליין את הכלכלה הישראלית בעשור האחרון כמורדל של שוק ליברלי שאינו מושפע ממצב ע"מות, ואף מרוויח ממנו הודות לייצוא הביטחוני הוולך ומתפתח.

"שיתוף הפעולה הראשון של המחלקה לכל-כלה באוניברסיטת שיקגו לא היה עם האוניברסיטה הבריטית בצ'ילה", היא אומרת, "אלא עם האוניברסיטה העברית בירושלים. אני מסתכלת על ישראל כמורדל כלכלי שמדינות שונות בע"לם מתקומות לעבור. בגלל היסטוריה שלה, נוקקה ישראל למעורבות נרחבת של השלטון בנושאים כמו תכנון ובעלות על קרקע בעשורים הראשונים לקיומה. מעניין לראות שכיום, כשי משולות בכל העולם מכירות בתוצאותיו הרווח האסון של הניאו-ליברליזם, כפי שהן משתקפות

במשבר הכלכלי הנוכחי, רעיונותיו של מילטון פרידמן, שהממשל הוא הבעיני ולא הפתרון, זוי כיום לערונה בישראל."

התיאורים המרתקים ביותר בספרה של קליין נוגעים לתרומתם המכרעת של מוסדות אקדמיים שמרניים בארצות הברית לשינוי הכי לכלי במדינות שונות. גיבורו הבולט ביותר של הספר הוא מילטון פרידמן, הכלכלן מבית הספר לכלכלה בשיקגו שמת ב-2006 והיה גיבורם של רונלד רייגן, אוגוסטו פינושה וגם בנימין נת"ניהו. המחלקה לכלכלה באוניברסיטת שיקגו, שפרידמן היה הרוח החיה שלה, הכשירה רבים שהגיעו לצמרת השלטון של פיננשה, בתחיי לה באמצעות תוכנית מיוחדת בארצות הברית ובהמשך בשלוחה שלה שהקימו בצ'ילה.

חסידים אלה של אסכולת שיקגו, שהתחנכו על ברכי פרידמן, לא רק קידמו הליכי הפרטה והדירגולציה, אלא היו גם עמוד השדרה בשל"טון העיניניים והטרור של הגנרל פיננשה. פרידמן, שסבר כי אפשר להפריד בין מדיניות כלכלית לבין מאפייניו האחרים של השלטון, לא היסס להשיא עצה לפינושה בכיקור מתוקשר בצ'ילה או לצמרת השלטון הסיני בחודשים שקדמו לטבח בכיכר טינאנמן.

קליין טוענת שאייאפשר להפריד בין מדיניות כלכלית לבין הטרור שנכפה על הציבור במדינות אלו. "התיאוריות של מילטון פרידמן הביאו לו את פרס נובל; לצ'ילה הן הביאו את הגנרל פיננשה", היא מצטטת את הסופר אורארו גליאו בספרה.

כתיבתה של קליין, שהתגוררה משך שנתיים בארגנטינה, מושפעת מהוגים באימריקה הלטינית הקושרים בין הרפורמות הליברליות ביבשת לבין משטריה הכוחניים: "אני חושבת שאני נוטים להגויס בהכנה ביניהם. באמריקה הלטינית קשה שלא לקי שור בין עינויים לבין התוכנית הכלכלית, שניהם היו מאוד אורגניים באותה עת (שנות ה-70). כשהייתי בצ'ילה בשנה שעברה, הלכתי לבקר באחד ממרכזי העינויים לשעבר, והמדריך שלי, שהיה ניצול של אותו מרכז, הראה לי על

"הרעיון של להתאהב באדם הכי חזק בעולם, עם הארסנל הכי חזק בעולם, לא מובן לי. אני לא מבינה את החולצות המודפסות עם הדיוקן שלו - תפסיקו, זה מביך"

הקיר את התאריכים שבהם הוחמו העינויים, אלו אותן התקופות שבהן האיצו את התוכנית הכלכלית."

קליין מסבירה שאסכולת שיקגו התחזקה בשנות ה-60, על רקע חוסר שביעות הרצון של המגזר העסקי בארצות הברית מכך שבעקבות השפל הגדול, אימץ הממשל האמריקאי עקריו נות סוציאליים, שהיטיבו עם העובדים ופגעו ברווחי בעלי הון. "זה הקשר שבו נולדה התינועה האינטלקטואלית הניאושמרנית וזו הסיבה לכך שחול סטריט מימנה אותה. באותה עת ארצות הברית התאגידית היתה מאוד מוראגנת ומתנונעה של אמריקה הלטינית אל השמאל: מהלאאמת של חברות ומהעצמאות הכלכלית שמדינות אלו גילו. התוכנית של אוניברסיטת שיקגו בצ'ילה נועדה לשנות את האידיאולוגיה של אמריקה הלטינית. היא הביאה את התלמידיים של צ'ילה ללמוד מהכלכלנים הליברליים הקיצוניים ביותר שבאותה עת היו לגמרי מחוץ

מערציי אובמה. הוא עדיף על פיננשה ונתניהו

האוכלוסייה השחורה. ההלם של חילופי השלטון סלל את הדרך, גם בדרום אפריקה, להפרטה ודהיגולציה של השוק. "לא זו בלבד שהבנק המרכזי עתיד היה להתנהל כישות אוטונומית במדינת דרום אפריקה", כותבת קליין בספר, "אלא שבי ראשו עתיד היה לעמוד אותו אדם שניהל אותו בימי האפרטהייד, כריס סטאלס. ולא רק על הבנק המרכזי ויתרה האיאיאןסי: בצעד נוסף של כנייה עה רבתי עתיד היה דרק קייס, שר האוצר הלבן של ממשלת האפרטהייד, להישאר גם הוא בתפקידו, כשם ששרי האוצר וראשי הבנק המרכזי בדיקטטורה של ארגנטינה הצליחו איכשהו, תחת השלטון הרמוקרטי, לחזור למשרותיהם".

"מה שקרה בדרום אפריקה קשור לעיתוי הגרוע ביותר שבו יכלו להתבצע הרברים", היא מסבירה.

"אם הייתי באה לישראל והיינו מרברים על ליבי רליוס, אנחנו מרברים על היסטוריה של שלושים שנה שבה אפשר למרוד את התוצאות כנגד הרעיונות - אתם רוצים להפריט את הפנסיות, כואו נראה מה קרה כשניסו זאת בצ'ילה או בכל מקום אחר. עיתונאי פוליטי סיפר לי שאנשים האמינו לג'פרי סאקס (יועץ כלכלי מארצות הברית) שהם עומדים לחיות כמו הדמויות ב'שולת'. כוח חשוב נוסף היה הלחץ החברתי בסגנון 'כולם עושים את זה'. חצר בית הספר היתה 'דאלאס', לשם הביאו את מגדלה ואת הצוות הכלכלי, ואמרו להם אתם יכולים להיות חלק מהחלק העשיר להפליא של העולם אם תעקבו אחרי הכללים, וזו היתה הבטחה מפתה מאוד. מה שעוד מפתה בכך, זה שאם פוליטיקאי לא בטוח בידיע הכלכלי או האידיאולוגיה הניאוליברלית מבטיחה שהוא לא צריך לעשות כלום, דק תכניס אותו ותן לנו לעשות את זה', היועצים הכלכליים אמרו לו."

חגיגה של תאוות בצע

מהלכי הליברליזציה במדינות שונות בעירלם העמיקו מאוד את השחיתות הפוליטית ואת מעורבותם של בעלי אינטרסים בעיצוב מדיניות. הקשרים הישראליים שבין הון לשלטון מחוירים לעומת החלוקה הגסה של משאבים לאומיים למי קורבים לשלטון בתהליכי ההפרטה של סין ושל רוסיה, או אף לעומת האינטרסים הכלכליים של בכירי השלטון האמריקאי, ובראשם רונלד רמספלד וריצ'רד צ'ייני, שמילאו תפקידים ותחויקו במניות בחברות שהעשירו מהמלחמה בעיראק, מהפרטת שירותיה ובניסיון לבנותה מחדש.

קליין סבורה כי השחיתות היא חלק בלתי נפרד מהניאוליברליזם החדש. "הרעיון ששחיתות היא הפתעה כשעושים דהיגולציה הוא מטורף", היא אומרת. "יש קבוצה של אינטלקטואלים שבונים את התיאוריה שלהם סביב הרחף האנושי לתאוות בצע והם מופתעים שרואים שחיתות כשמסירים את כל המגבלות. אידיאולוגיית השוק החופשי שאימצו מדינות שונות מתייחסת לתאוות הבצע כקטר הצמיחה המרכזי של ההתפתחות האנושית וגם של הצדק החברתי. מילטון פרידמן ייעץ לפינושה 'אל תנסה להיטיב, אל תנסה לטפל בעוני - פשוט רדוף אחר האינטרס שלך, ובכך תצליח יותר מאשר בניסיונות לדאוג לאחרים'. לכן אולי זה לא מוגזם להגיד שגם אם אתה קצת מושחת ורואג לעצמך, אתה רק מניע בכך את קטר הצמיחה של הקפיטליזם - שכל אחר ידאג לאינטרסים שלו."

קליין מצביעה על הפרדה זו בין הכלכלה לבין הפוליטיקה בהיסטוריה של דרום אפריקה. ב-90' לאחר שחרורו של נלסון מנדלה מהכלא, קיימה מפלגתו, האיאיאןסי, משא ומתן עם המפלגה הלאומית השלטת כדי להימנע מאלימות ופירוק המבנה החברתי עם העברת השלטון. בשעה שמי נדלה ואנשי החלו להתמודד עם הקשיים שבה קמת מדינה חדשה, התנהל הרחק מאוד הורקורים משא ומתן כלכלי שהוביל לאימוצן של רפורמות כלכליות ניאוליברליות מרחיקות לכת, המוניעות עד היום ממפלגת השלטון לחלק מחדש את עושר המדינה, ולהתמודד עם העוני החמור של

הלאומית השלטת כדי להימנע מאלימות ופירוק המבנה החברתי עם העברת השלטון. בשעה שמי נדלה ואנשי החלו להתמודד עם הקשיים שבה קמת מדינה חדשה, התנהל הרחק מאוד הורקורים משא ומתן כלכלי שהוביל לאימוצן של רפורמות כלכליות ניאוליברליות מרחיקות לכת, המוניעות עד היום ממפלגת השלטון לחלק מחדש את עושר המדינה, ולהתמודד עם העוני החמור של

ytams@gmail.com